

Biggest Betrayal

אמור תשע"ח

Artzavall

PARASHAS EMOR

21 / 8-21

1a

⁸ You shall sanctify him, for he offers the food of your God; he shall remain holy to you, for holy am I, HASHEM, Who sanctifies you. ⁹ If the daughter of a Kohen will be desecrated through adultery, she desecrates her father — she shall be consumed by the fire.

4 ואשר לפי' נמצא, שאם נימא שבת כהן היא כשלעצמה איננה כהן, וכל מה שאוכלת בתרומה זהו מפני היותה אוכלת בתרומת בית אביה, אִם כן באותה שעה יש לה קדושה של בת כהן, אם כן, בשעה שנישאת ויצאה מבית אביה, פקעה ממנה המעלה של בת כהן, ולא מבעיא אם נשאת לזר שעתה היא אשת ישראל, אלא אפילו נישאת לכהן, הרי כל מה שאוכלת עכשיו ותמשיך לאכול בתרומה, אין זה מפני שהיא כהנת ובתו של כהן, אלא אך ורק מפני שהיא אשת כהן, וכמו שישראלית שנשאת לכהן אוכלת בתרומה.

ולכן, מה שאמרה תורה שבת כהן שזינתה בשרפה, זהו רק בארוסה ולא בנשואה, דכל זמן שהיא ארוסה עדיין היא ברשות אביה ואבתי נקראת בת כהן, אבל בשעה שנישאת, יצאה מרשות אביה ופקעה ממנה המעלה

המיוחדת של בת כהן, כי היות שהמעלה של בת כהן איננה מעלה עצמית, כי בת כהן כשלעצמה איננה כהן, וכל המעלה שלה היא מפני היותה בת כהן, על כן זהו רק בשעה שהיא בבית אביה, אבל כשנישאת ויצאה מבית אביה, הרי פקעה ממנה המעלה של בת כהן, ולכן אם זנתה איננה בשרפה, כי רק על בת כהן החמירה תורה שתהיה בשרפה, וזו שנישאת כבר איננה בת כהן, ולא עליה אמרה ונורה בשרפה.

ובפרט שהמ"ד הסובר שרק ארוסה בשרפה ולא נשואה זהו רבי ישמעאל, ואילו בזה רבי ישמעאל לשיטתו.

5 רנה אונים פרשת אמור לתורה 5 מוסקין 5

אין לנו לחלוק אלא באב, ובת איש כהן כי החל לזנות את אביה היא מחללת כי כדאי היא גרם לכך צ"י שנתן לה לדבר עם כל אדם ולהתנהג בפריצות עד שנקלה בפה, והנה לפי ההלכה שהכתוב מירי רק בנשואה ואו בת ישראל בחנק ובת כהן בשריפה החמורה חתק (רמב"ם הלכות ביאות אסורות פ"ג) ומדוע עלינו לבנות ולקלל את האב הלא היא כבר יצתה מרשותו? לכן התנה ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה, שאע"פ שצמצם הזנות היא בבית בעלה, אבל ההתחלה היתה את אביה ר"ל בבית אביה שנהגה עצמה בפריצות ואביה לא מחה בה או את אביה היא מחללת (ודרשינן את אביה לכאן — ולכאן — כי תחל לזנות את אביה — את אביה היא מחללת), כי אז אין שום ספק שהאב חייב בדבר וממילא צריך לבנות ולקללו ואפשר לקרותה רשיעא בר רשיעא! אבל בבת ישראל אפשר לחלוק

1b

9. Through adultery. All agree that this verse does not apply to a single woman. The Sages disagree on whether the daughter of our verse is a fully married woman who committed adultery, or whether she had accepted kiddushin but not yet completed the marriage through chuppah, in which case she has the status of a married woman regarding adultery (Rashi; Sanhedrin 50b; see notes to Numbers 30:7).

She desecrates her father. Those who see her say, "Accursed is the one who gave birth to her; accursed is the one who raised her" (Rashi).

חוספת ברכה

5 אבא

184

ובת איש כהן (כ"א ט')

בתלמוד (סנהדרין ג"א א') אמרו, אין לי אלא זו שנשאת לכהן, נשאת ללוי ולישראל ולפסול מנין (שיש לה כל דיני הפסוק) תלמוד לומר ובת איש כהן, ע"כ, ולא נתבאר איך נתרבה זה מלשון ובת איש כהן.

וכתבנו בתרית, דהכונה בזה, שאם ה"י כתוב ובת כהן (ולא ובת איש כהן) ה"י אפשר לומר דהתואר הוא קנין מעלת עצמה, מעלת נפשה שלה כמו התוארים בת נדיב, בת ציון, בת יחזקיה, ולכן ה"י אפשר לומר, שאם חללה כבודה נשלל ממנה תואר הכבוד שלה, כבוד הכהונה, אבל מדכתיב ובת איש כהן — מורה, שרק מתחוסת היא ככהונה לאביה, ויחס המולדה לעולם אינו עובר, והיא לעולם בנוע מחצבתה, וגם בחללה כבודה, וגם בנשאת ללוי ולישראל ולפסול.

שרגא

פרשת אמור

דעת

צו

והן אמנם זהו גורת הכתוב, כפי שהגמרא שם דורשת מהפסוקים שרק בת כהן ארוסה הרי היא בשרפה, ואילו הנשואה אינה בשרפה, אולם יש ליתן טעם לשון בזה.

דהנה יש לחקור בהך דינא דמציעו דבת כהן אוכלת בתרומה וכדומה, האם זהו בגלל שבת כהן דינה ככהן, כי היות שאביה כהן הרי גם היא כהן, כמו שכן של כהן הוא כהן, כמו כן בתו של כהן היא כהן, ומשום כך אוכלת בתרומה וכדומה, או דילמא יש לומר, שבת של כהן — אין לה דין כהן, ורק בנינים זכרים של כהנים הם כהנים, אבל בנות לא, שהרי התמעטו מאיסור טומאת מת ממנה שכתב "בני אהרן" ולא בנות אהרן (רש"י בפסוק א), הרי שבנות אינם כהנות, ומה שאוכלות בתרומה, זהו מפני שאוכלות בתרומת בית אביה, כמו שאשה של כהן ועבד קנין כספו של כהן אוכלים בתרומה אף על פי שאינם כהנים, הוא הדין נמי בנות כהן, הם כשלעצמם אמנם אינם כהנים, אבל כל זמן שהיא בבית אביה, היא רשאית לאכול בתרומת בית אביה.

ונפקותא יהיה אם אפשר ליתן לה מתנות כהונה, ולקיים בזה מצות נתינת דאם בת כהן היא כשלעצמה כהן, הרי אפשר ליתן לה מתנות כהונה, אבל היא כשלעצמה איננה כהן, וכל מה שהיא אוכלת בתרומה, זהו רק מפני שהיא יכולה לאכול בתרומת בית אביה, הרי פשוט שאי אפשר לקיים על ידיה מצות נתינת מתנות כהונה, שהרי איננה כהן, כמו שאשת כהן ועבדו של כהן, אף על פי שאוכלים בתרומה, אין מקיימים בהם מצות נתינת מתנות כהונה, כי הם כשלעצמם אינם כהנים.

על תחילתה של חילול שמחללת את אביה כהמשך לשון

רש"י מפרש "כי תחל" לשון חילול שמחללת את אביה כהמשך לשון הכתוב את אביה היא מחללת.

רבים מן המפרשים פירשו כי תחל, לשון התחלה, האבן עזרא אינו מסכים עם פירוש זה אלא מצדיק את פירוש רש"י שהוא לשון חילול, אבל מכל מקום יש לבאר דעה זו ומה באה התורה ללמדנו בזה.

ונראה שכתוב כאן יסוד גדול, התורה באה לומר לנו כיצד הגיעה אותה נערה לידי איסור זנות החמור כל כך, היא לא נפלה ישר לזנות, אלא היא רק "התחילה" קצת, ירדה משהו, יצאה החוצה, ברע שמתחילים, שפותחים פתח ליצר, אזי אין גבול להדרדרות ובסוף מגיעים עד כדי זנות.

אין דרך אמצעית, אם מתחילים נופלים עד הסוף. זה פירוש הכתוב ובת כהן כי תחל, כיון שרק התחילה, סופו של דבר שבאה לזנות, ואזי את אביה היא מחללת.

ולא תגעל נפשי אתכם

יסוד זה נתבאר גם כן בברכות שבפרשת בחוקותי, שם נאמר (להלן כ"א): "ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם", תמוה מאד וכי כך היא המידה, לכאורה אין זו לשון מתוקנת, כיון שישאל מתברכים בברכה גדולה שכזו ונתתי משכני בתוכם, הרי שיש בזה ביטוי לקירבת ה' מאין כמוהו, וכי צריך לומר בעת הזו כי הצד השני הוא, ולא תגעל נפשי אתכם, אתמהה.

על כרחינו מוכרחים אנו לפרש את הכתוב, כי התורה באה ללמדנו שאין שום דרך אמצעית, ישנם שני מצבים ברוחניות ובקירבת ה', או מצב של למעלה לראש, וזהו מצב בו ראויים לונתתי משכני בתוכם, ואם לא מגיעים למצב זה, אין להתנחם בדרגה פחותה מזו, כי בלי שעולים ומטפסים לדרגה הגבוהה ביותר, אזי עלולים לרדת מטה מטה,

עד שמגיעים חלילה למצב נורא זה, שהקדוש ברוך הוא כביכול אומר וגעלה נפשי אתכם חס ושלום, לכן עלינו לדעת יסוד זה שאין להתפשר על שום דרגה רוחנית ותמיד לשאוף לעלות רק מעלה מעלה.

זה למדנו כאן בפסוק זה, שאם מתחילים ואפילו רק פותחים פתח צר, סוף שמגיעים עד כדי זנות, לכן צריך לשמור מכל משמר לא לרדת ולהישאר תמיד בעלייה כי אין דרך אמצעית.

8 דעת אמור תורה הו

מלאכה בשבת נקרא בשם מחלל שבת, בעשותו מלאכתו בשבת הנה בזה חלל את עצם השבת, והענין הוא, כי שבת הרי קדוש הוא, כאמרו (בראשית ב, ג) ויקדש אותו, וברש"י שם מפרש, "קדשו במן שלא ירד כלל בשבת" ויותר מפורש באב"ע שם, "ויקדש אותו, שלא נעשתה בו מלאכה כמו חבריו". ומצוות היום הוא לכבדו ולקדשו. ואמר הכתוב (ישעי' נה, יג), וקראת לשבת וגו' לקדשו ה' מכובד", ומבאר במה יהי הכבוד? — וכבדתו מעשות דרכך ממצוא חפצך ודברי דבר". וברד"ק שם: "וכבדתו מעשות דרכך, וזה הכבוד שתמנע מעשות כל מלאכה וכו'. ורז"ל (שבת קיג, קיט) פירשו דרכך מנהגיך, שלא יהא מנהגו של שבת כמנהגו של חול, כמו שאמרו וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול, וכן שלא יהא הלוחך של שבת כהלוחך של חול, וכן שלא יאכל המאכלות המששת של שבת כל חול, ופי' לשנות מנהג עת האכילה להקדים או לאחר וכו', שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול, כלומר שידבר בשבת בנחת וימעט בדברים" עיי"ש. הנה בהמניעה מעשות כל מלאכה ביום השבת, הרי זה הכבוד לעצמו של יום, וזה בהוראתו כי יום זה אינו לו ככל הימים חבריו, משנת הוא

כדי לעשותו נראה מוכר כי שבת היום, מופרש ומבדל מכל הימים, וזהו עיקר כבודו וקדושתו. ובעשות אדם מלאכה בשבת, הנה כי אין הפרש והבדל יום מכל ימים, אין הפרש והבדל בין יום השבת לשאר ימים חבריו, וזהו אשר בשם חלול נקרא, משפיל הוא את מעלת השבת בהשוות אותו כולל הימים, באין כל חילוק ביניהם, והוא הוא עצמו של חלול. וכן הוא אותו הענין בעשות אדם דרכיו חפציו ודבריו ביום השבת כבשאר הימים, אם כי לא בעונש סקילה הוא, אבל עי"ז מסיר הוא ממנה כבודה וקדושתה, והוא הנכלל באותו השם של מחללי השבת, בהסר ממנה הפרשתה והבדלתה הוא הוא החלול בעצם. (ונפלא לפי"ז דברי הרמב"ן להלן (כג, ב) וז"ל: ורז"ל אמרו ארעם במאכל ובמשתה ובכסות נקיה, כלומר שלא יהא חוקם אצלך כחק שאר הימים, אבל תעשה להם מקרא כל קדש, לשנות במאכל ובמלבוש מחול לקדש. עיי"ש).

ובקצרה, "חלול" ו"קדוש" הם שני מובנים הפכים בעצם, זה לעומת זה בתכלית, מציאות של קדושה היינו — הפרשה והבדלה, ומוכר התנשאות מכל לעילא ולעילא, ו"חלול" הוא כהיפוכו לגמרי, השפלה הענינים, באין כל מעלה להם, בלי כל הפרש והבדל בין דבר לדבר. וכדברינו מפורש מבורא בשערי תשובה לרבינו יונה ז"ל (שער ג, קמג—קמח) וז"ל: היצורים כולם נבראו לכבוד השם ית', שנאמר (ישעי' מג, ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, אכן נודע מן השכל, כי המחלל את השם ובוהה בדברו אבדה תקותו, כי לא רב לו אשר לא יקים מה שגדרש ממנו מעיקר יצירתו לכבוד את השם ולקדשו, אבל שלח ידיו לעשות התמורה וההפך ולחלל

את שם קדשו, וכי' וכו'. כי הדבר ידוע כי מדרכי קדוש השם ית', להודיע בכל מבטא שפתים, וכל אשר ירמוז עינים, ובכל הנהגה ופועל ידים, כי יסוד לגפש האדם וצבי עזרי הטוב והעיקר והתועלת והיקר אשר בו, עבודת השי"ת. ויראתו ותורתו, כי זה כל האדם, ודבר זה כבוד השי"ת. והמבויס לת"ח ויראתו מבלתיים הידיעה הואת ומראים ההפך בהנהגתם, וכאילו אומרים אמור כי אין העבודה עיקר, וכי שרש דבר נמצא מבלתי עבודת השי"ת, והם מחללים את התורה, על כן יאבדו מתוך הקהל וכו', ע"כ יכבדו עבדי השי"ת את חכמי התורה לכבוד השי"ת, ולהודיע כי עבודתו לבדה עיקר הנמצא, ואחרי אשר התברר שהכל ברא השי"ת לכבודו, חייב האדם לשום לבו בכל עת ללכד את ה' ולקדשו בכל דבריו, ולרוממו, ולהודיע לו ולברכו תמיד, כמו שנאמר (תהלים לד, ב) אברכה את ה' בכל עת תמיד תהלתו בפי, וכאשר יתיצב בתוך העם וידבר עם חבריו, יתבונן בינה וידקדק וישגיח בכל מוצא שפתיו, לקדש את ה' בדבריו וכו', ויזכה בזה בהגיון לבו ומבטא שפתיו בלא יגיעה ופועל כפים, זכות גדולה עד לשמים, כי זה מעיקרי יצירת האדם וכי ע"כ.

קפח דעת מאמרים תורה

צריך לו לאדם לשנות כל מחשבותיו, ולהיות לו השקפה אחרת לגמרי על התורה ועל המצוות. הרמב"ן ז"ל (להלן כב, ז) מאריך הרבה על ענין השאלה אם יש טעם למצוה או אין טעם למצוה, וכתב שם וז"ל: "כי כל אחד טעם, ותועלת, ותקון לאדם, מלבד שכון מאת המצוה בהן ית"ש, ועיי"ש בפנים. — הנה כי כל מצוה ומצוה שמים בהן. אחת — גזירת הקב"ה המצוה בהן, וכאמרם ז"ל (מכילתא מוכא שם ברמב"ן) "קבלו מלכותי תחילה ואח"כ אגזור עליכם גזירות". עול המצוות הם מסוד המלכות, ללא כל טעמים ודאי, כך גזר המלך ואנחנו עבדים לו. ועוד בה שניה ועיקר. — כי כל מצוה ומצוה מציאות מעלה היא מן העליונים, ושוכנת עיקר בתחתונים, הוא האדם. כל המצוות כנגד האדם הם, וכאז"ל (מכות כג): רמ"ח מצוות עשה כנגד רמ"ח אברים שבאדם, ורמ"ח לא תעשה כנגד שר"ה גידין שבאדם (וזהו א, קט). כל מצוה ומצוה מדה היא באדם. (יעוין בס' שערי קדושה לרבי חיים ויטאל ז"ל ח"א). וכשנאמר (תהלים קיט, צו) לכל חכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאוד, הנה מזה כי מדות האדם אמנם אין קץ להם ורחבות מאוד. (יעוין בס' מעלות התורה בענין מין המצוות). והאדם מחויב בקיום המצוות ושמירתן מלבד גזירת המצוה עליהן, אלא גם מצד עצם מציאות מעלותיהן — מחויב הוא לרוממן ולא לחללם.

ונקח לציוו מבהיר ענין שמירת השבת, אשר כבר דיברנו בזה רבות פעמים (עיי' בתי"ג כא, ד) כי חומר האיסור במלאכת שבת אינו מצד עצם מעשה המלאכה, אלא זה אשר חילל קדושת השבת על ידי המלאכה אשר עשה, כנאמר (שמות לא, יד) ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם מחלליה מות יומת — העיקר הוא חילול הקדושה, והתורה היא שקבעה לנו איזו הן המלאכות שעל גביהן מתחללת קדושת השבת. וכדומה לזה מצינו (ויקרא כא, ט) בבת כהן כי תזנה את אביה היא מחללת באש תשרף. — עונשה בעיקר הוא על חילול מעלת הכהונה שבה. וככה יש לו לאדם להיות לו השקפתו על כל התורה והמצוות, כי עיקר החומר בהם הוא אשר במעשיו שעושה האדם, בין לטוב ובין למוטב, פוגע הוא בנקודת עצמיותה של המצוה, היא שרשה ומציאותה, ועצמיות מעלתן ומדתן הן הם המכריחים לקיומם במשפטם.

הנה כהנים בהכרח היו צריכים להתחנך הרבה, כי היו צריכים לאכול תרומה בטהרה, וביותר קדשים, וביותר בעבודת קדשים היו צריכים לשום עיניהם על דרכיהם מאד על כל פסיעה ופסיעה ממש, כידוע ללומדי תלמוד. ולא לחינם אמרו כהנים זריזין הם (שבת כ, א).

וא"כ, מי שנתגדלה בביתם מלומדת בחינוך נעלה, ואם היא מזנה, החמיר הכתוב שתי מדריגות יותר במיתה, מחנקה עד סייף ועד שריפה. והנה מצינו שחש הכתוב על חייבי מיתות, לברור להם מיתה יפה (עי' סנהדרין מה, א), והקילו בכמה דברים משום "ושפטו וגו' והצילו" (שם לו, ב).

ואילו בזה החמיר הכתוב בשתי מדריגות מיתה, סייף ושריפה, ולא בחנק? כתב ישראל. למה?

כי הלא בת כהן היא והיה לה חינוך נעלה, לכן עלתה מדריגה אחת חמורה. ועוד "את אביה היא מחללת", פי' מוציאה לעז על חינוך בית אביה, לכן החמיר הכתוב עוד מדריגה לשריפה.

ויצא לנו מזה, כמה החוב מוטל עלינו שיהיה מאיתנו כבוד התורה.

והנה אשריכם שזכיתם להיות בבית התלמוד הנשגב בחינוך הנעלה עפ"י התורה, חוב עלינו גדול, כמו שביארנו מבת כהן, שלא יחולל החינוך ח"ו. וכענין שאמרו ז"ל בסוף יומא (פ, א): "ואהבת" שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שבזמן שאדם קורא ושונה וכו' ומקחו ומתנו בשוק נאה ונו"נ באמונה, מה הבריות אומרות וכו'. ואוי להבנים המחללים חינוך הבית.

הסבא א, רעו

ראיתי בשם קדמון אחד: מה תקות האדם אם לא יוסיף יום הבא מחוץ על יום אתמול שעברייני. והנה כשראיתי זאת חשבתי, מי יוכל לבוא למדריגה גדולה כזו.

ובפירוש אמר הכתוב הטעם: "את אביה היא מחללת וגו'", פי' כי חינוך כהנים נעלה מאד, כי בשמירתם בטומאה וטהרה, ובשמירת מקדש וקדשים, הורגלו מאד בזהירות וזריזות יתירה. זה אי אפשר מבלי שתהיה דעתם ערה עליהם תמיד.

ובדעת נעורה יכול האדם, ומחוייב בטבע השכל, לבוא בכל יום ויום למדריגה יותר מאתמול. כי כמו שהאדם בשעה שהוא נער והגידול בתקופו אין לו יום שלא יתגדל יותר מאתמול. ואם כי אינו נראה לעין, אבל בהכרח כך הוא, כיון שאנו רואים במשך זמן שנתגדל, מוכרח שבכל יום נתגדל מעט. והנה גידול הגוף רק עד עשרים שנה, אבל גידול השכל נהפוך הוא: תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין דעתן נתווספת בהן (שבת קנב, א). למה? כי הם משתמשים בשכל, וטבע השכל, כל זמן שמשתמשים בו, יגדל יותר.

ונמצא במושכל ראשון, כי מי שאינו מתגדל בכל יום בדעת, על כרחך אינו משתמש בשכל, וכיון שאינו משתמש בשכל, נחרב השכל. ובחורבן השכל - בנין הגוף (רמב"ם בהק' לפיהמ"ש וכוה"ל שער הפרישות פ"ב), פי' כוחות הגוף, ויבוא בהכרח להיות "איש נתעב ונאלח שותה כמים עולה" (איוב טו, טז).

והנה כפוי טובה עונשו מרובה מאד, כאמרם ז"ל: כל הכופר בטובתו של חבירו לבסוף כופר בטובתו של מקום (משנת ר"א פ"ז). ולכן לבד שהיא הבת כהן כפויית טובה, שלא לכבד אביה בשביל חינוכו הנעלה, אבל היא מחללת אותו. ולכן אמר הכתוב להעלות חומר מיתתה, ב' מדריגות, ותדון בשריפה.

ומעתה יש לנו להבין כמה חמור עוון מי שמחלל כבוד הבית שנתחנך בו. וכבר ביארנו שבטבע מוכרח לעלות מעלה. ואם ח"ו מחלל החינוך, הלא זה ממש גדר "את אביה היא מחללת".

והנה מידה טובה מרובה חמש מאות פעמים, ונוכל להבין ערך חמש מאות פעמים עונש שריפה נגד זה השכר של המכבד החינוך, ועוד יש דברים בזה.

הסבא א, קצח

לתתך פרשת אמור. עליון

השפעת הדוגמא באישית, עד היכן

(שם)

בדרך נוספת ביאר הסבא מקלם זצ"ל מצינו בגמ' סוף סוכה מעשה במרים בת בילגה שהמירה דתה ונישאת לעכו"ם אחד וכשנכנסו עכו"ם להיכל בעטה במזבן ואמרה: לוקוס, לוקוס, עד מתי אתה מכלה ממונם של ישראל ואי אתה עומד להם בעת צרתם וכששמעו חכמים בדבר [פירש"י כשגברו יד בית חשמונאי] קבעו את טבעתה וסתמו את חלונה זמפרש רש"י שהיה זה קנס לכל המשמר, וברמב"ם בפ' המשניות ביאר שהיה לכל משמר טבעות לתלות הבהמה להפשיטה גם חדר לבגדי כהונה וכאשר שמעו דברי מרים קנסו כל המשמר בבזיון גדול לדורי דורות ונכתב בתלמוד לדורי דורות.

שואלת הגמ' בשלמא למ"ד משמרתו שוהה לבא, היינו דקנסינן לכולה משמר, אלא למ"ד מרים בת בילגה, משום ברתיה קנסינן ליה לדידה [פירש"י אפילו ידיע לאבוה, מי הוה לו למקנסייה] אמר אביי, אין, כדאמרי אינשי שותא דינוקא או דאבוה או דאמיה [פירש"י אם לא שמעה מאביה שהיה מבוזה את העבודה לא אמרה כן].

אמר הסבא: אין שום ספק שאביה לא היה אומר דיבור כזה, לוקוס לוקוס, אלא שהיא לא שמעה בבית שידברו בשבח ויקר העבודה, ע"כ כמה צריך להזהר ולהשמר בחיבת הקודש של העבודה כמו שמצינו ברבי חנינא סגן הכהנים שהיה תופס על ידו שק תבואה לשמור בטהרה ולכן, היות שלא הורגלה לשמוע על קדושת המקדש והעבודה, זו התביעה ממשפחתה "את אביה היא מחללת", לכן בת אחת שלא התחנכה כראוי, קנסו את כל משמרה בבזיון גדול לדורי דורות והיזק כספי של אלפי אנשים.

מזה נלמד עד כמה נחוצה והכרחית הדוגמא האישית בחינוך.

הוסיף על כך הגה"צ רבי שרגא פלדמן שליט"א משגיח ישיבת נחלת דוד והקשה: הלא בגמרא מבואר שנשתמדה ונשאה לסרדייט יוני, והלא עבירות אלו חמורות מעבירה של בזיון המקדש?

אלא, אע"פ שאפשר לתלות שחינוך מעולה יותר היה שומרה לגמרי מדרך רשע, בכל זאת אין מענישים אבות על שלא חנכו בניהם ביתר קפידה, הטענה היתה על הזלזול במזבח, כי את ענין זה עריבות ונעם המצוות יונקים הילדים מהאווירה בבית, וזהו ענין יסודי בהנחלת היהדות לבנים, הורשת חשיבות המצוות ועל כך התביעה הנוקבת.

אור רש"י עמ' ק"ד

ויסוד זה אנו מוצאים בכמה וכמה מקומות. על הפסוק (בראשית ט כג): "ויקח שם ויפת את השמלה וגו'", אמרו חז"ל (הובא ברש"י שם): "לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו לטלית של ציצית". והק' הר"א מזרחי ז"ל מגמ' חולין (פ"א א) דאמר' התם: "בשכר שאמר אברהם אבינו אם מחוט ועד שרוך נעל (בראשית י"ג כג), זכו בניו לחוט של תכלת וכו'". ונראה שאין בזה כל סתירה, דודאי מעשהו של שם היה הגרעין שממנו נבטה מצות ציצית לבניו, אך המעשה של אברהם אבינו היה המשלים והכח המצמיח.

מזרעו של שם, ותיריך דלא זכה אברהם מחמת שם אלא מחמת עצמו, ולפיכך ניטלה כשאר זרעו של שם ולא ניתנה אלא לאברהם, וקרוב לזה כתבו התוס' שם. ולכאורה יפלא דא"כ מצות ציצית שזכה בה שם, מאי טעמא ניתנה רק לזרעו של אברהם ולא לשאר זרעו של שם, הרי לא מצינו בציצית שניטלה משם וניתנה לאברהם כשם שמצינו בכהונה, והרי בשכר שנתאמץ שם במצוה זכה למצוה זו. אמנם לאור האמור לעיל אתי שפיר היטב. מעשהו של שם לא היה אלא הגרעין למצות ציצית, אבל הכח המצמיח היה ע"י אברהם אבינו, נמצא שלא זכו ישראל למצות ציצית אלא בזכותם של שם ואברהם גם יחד, ולפיכך לא זכו למצות ציצית אלא ישראל בלבד, לא כן הכהונה אשר כבר היתה ביד שם כדכתיב: "והוא כהן לאל עליון", וא"כ היו בניו צריכים לרשת אותה ממנו, ועל כרחך צריך לומר שניטלה ממנו וניתנה לאברהם.

וכעין זה אתה מוצא בבריאת שמים וארץ, כתיב (תהלים קלו ט-ז): "לעשה אורים גדלים כי לעולם חסדו, את השמש לממשלת ביום כי לעולם חסדו, את הירח וכוכבים לממשלות בלילה כי לעולם חסדו". כלומר, מלכתחילה מודים על חסד ד' שעשה אורים גדולים והם השמש והירח והכוכבים, ואח"כ באה הודאה מיוחדת על שהמשילים ביום ובלילה. והיינו הודאה על ה"בכח" - עצם הבריאה ועשייה, והודאה על ה"בפועל" - ממשלת המאורות ביום ובלילה.

וענין זה שמצאנו בצד הטוב, קיים גם בצד הרע, יש שטמן כח הרע בבחינת "גרעין", ואינו חסר אלא דבר המצמיחו ונותן בו כח גדילה, ולכן אעפ"י שלא נראה הרע לעין אלא לאחר זמן, מ"מ שרשו היה זה מכבר, ובמשך הזמן גדל ועשה פרי. כתיב (ויקרא כא ט): "ובת איש כהן כי תתל לזנות את אביה היא מחללת", ופירשו בגמ' (סנהדרין נ"א א): "ש"אם היו נוהגין בו קודש נוהגין בו חול, כבוד נוהגין בו בזיון, אומרין ארור שזו ילד ארור שזו גידל ארור שיצאה זו מחלצין", ואמרו שם: "אמר רב אשי כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא ואפילו לרשיעא בר צדיקא, כמאן כהאי תנא" [מברייתא זו יש ללמוד שמותר לקרוא לרשע בן צדיק, רשע בן רשע]. והרי הקורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו (קידושין כ"א א), והא"ך מותר לקרותו רשע. אלא שאם בנו רשע בהכרח שורש הרשע ממנו הוא, וכדן קורין אותו רשע בן רשע.

ולא רק מאב לבן אלא אפילו לאחר כמה דורות, וכמו שמצינו בגמ' ע"ז (י"ט א): "אמר רב שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן, אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים (תהלים א א), זה אברהם אבינו, שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה שרשעים היו, שנאמר (בראשית י"א ז): הבה נבנה לנו עיר, ובדרך חטאים לא עמד, שלא עמד בעמידת סדום שחטאים היו, שנאמר (שם י"ג א): ואנשי סדום רעים וחטאים לד'."

מאד, ובמושב לצים לא ישב, שלא ישב במושב אנשי פלשתים מפני שליצינים היו, שנאמר (שופטים טז כה): והיה כטוב לבם ויאמרו קראו לשמשון ושחק לנו". ולכאורה אינו מובן, והרי ליצנות זו שמצינו אצל פלשתים, לא היתה אלא לאחר כמה וכמה דורות, ומה ענינה אצל דורו של אברהם.

אלא מכאן מוכח מה שאמרנו, כי הליצנות שנראתה בפועל בדורו של שמשון, היה גרעינה טמון בקרב הפלשתים עוד בדורו של אברהם, וקיים אברהם את הכתוב: "ובמושב לצים לא ישב", שאפילו במושב אנשים שאינם לצים אלא שנועץ בקרבם שורש של ליצנות, אפילו מאלו הרחיק אברהם את עצמו ולא ישב במחיצתם.

19 ובכפרה של עגלה ערופה כתיב (דברים כא ח): "כפר לעמך ישראל אשר פדיה ד", ודרשו בספרי (שם): "כפר לעמך - אלו החיים, אשר פדיה - אלו המתים, מלמז שהמתים צריכין כפרה, נמצינו למדן ששופך דם חוטא עד יוצאי מצרים". והיינו שלא רק אנשי העיר הקרובה צריכים כפרה אלא אף המתים עד יוצאי מצרים, וצריץ טעם מה חטאו.

אלא הן הן הדברים, שאם נמצא בבני בנייהם אחד השופך דם, על כרחך היו שורש הדבר אצל אבות אבותי, וגרעין נעלם זה התפתח כעבור דורות לצמח שי רציחה, ועל כן הם צריכים כפרה שיצא חטאם לפועל.

28 אך לאור האמור יש כאן כוונה עמוקה יותר, שכשראה יעקב אבינו ברוח קדשו את בני בניו חוטאים, ביקש מהקב"ה שהוא לא יהיה השורש לחטא, אלא יהיה נקי מחטא זמרי ומחטא קרח, ומתוך שלא יהיה שייך אליו שורש החטאין הללו לא יהיה שמו נזכר עליהם.

ומכאן נלמד עד כמה חייב בן תורה להזהר מכל שורש ונטיה לרע, ובל יאמן בלבבו הן אין כאן מעשה עבירה, שהרי גם נטיה קלה לרע בכוחה להצמיח פירות רעים ומרים עד מאד. ומידה טובה מרובה, ע"י נטיה קלה לצד הטוב עתידים לצמוח פירות נאים ומתוקנים כבאר, מן ועמוד הענין. [וע"ע בסוף מאמר מד ובמאמר סח

22 שרמ טיב שיחות ההגדה

האב יתן את הדין אם לא השקיע בחינוך

וכאשר ניצבים אנו עתה, בעיצומם של ימים קדושים, בהם נתחייבנו להשקיע כוחות בחינוך הילדים מכת הצינוי של 'ההגדה לבני', ראוי לעורר ולהדגיש, כי על אבא מוטלת חובה מוסרית לתנך את בניו בדרך התורה, והוא נושא באחריות לכך שיגדלו וילכו בדרך ה'. והנה, אם לא השקיע האב מאומה בחינוך צאצאיו, ובכל זאת זכה שבנו עלה מעצמו במעלות רמות, והוא רווי נחת יהודית אמיתית כאשר רואה אותו שהוא מתייגע בלימוד התורה הק' ועוסק במצוות בהידור, מכל מקום האב עתיד להיפרע בכית דין של מעלה, על שלא עשה דיו מכל המוטל עליו בחינוך צאצאיו, מכת ציווי התורה הק' (דברים י"א יט): ולמדתם אותם את בניכם וגו'. כך שמעתי מאאמורי"ר בשם מרן החפץ חיים זצ"ל.

23 לא יצטער האב כאשר השקיע בחינוך ולא הצליח

אך הן הן הדברים גם להיפך ובאופן חיובי. שאם השקיע האב את כל אוניו ומרצו כדי לתנך ולגדל את בניו בדרך ישראל סבא, ועשה לילות כימים להשקיע בחינוכם, ועוד הוסיף להרבות בתפלות לשומע תפלה ונותן התורה ב"ה, אך אתרע מזלו שהבנים עצמם - שהם בעלי בחירה ככל יצורי תבל - בחרו לעצמם לצעוד בדרך חשוכה בלא אור הקדושה. באופן כזה אומרים לאבא הזה, כי אל לו ליפול ברוחו, אלא אדרבה מכת האמונה התמימה, אשר משיגים הרכה ממנה בליל הסדר, עליו לדעת שאין לו מה להתרעם על מדותיו של הקב"ה, כי האדם מצווה לעשות בשלימות את כל המוטל עליו, והתוצאות יהיו אשר יהיו אינן בשליטתו אלא לה' המה.

ועל דרך זו נוכל לפרש את הכתוב להלן: ואקח את אביכם וגו' ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו, ריש כאן כעין תמיהה נסתרת, איך וכיצד יתכן שיצחק אבינו שהיה מיוחד בקדושתו הגדולה היה לו בן רשע ושמו 'עשו', ומה זה ועל מה זה. לכן ציין בעל ההגדה את הלשון 'ואתן ליצחק' כלומר שה' נתן לו זאת, למרות עבודתו בקודש, ודברים אלה הם מצפונות תמים דעים. וזהו גם מה שפתח בעל ההגדה, לפני שמנה את סוגי הבנים ואמר: 'ברוך המקום, שנותנים שבח להשי"ת אפילו כשיש לו ח"ו צער מסוג הבנים שנפלו בחלקו.

be considered shockingly immodest behavior and images are now considered normal fare in all media and entertainment. Technology has changed the world in which we live, allowing free access to the most depraved material with the tap of a finger.

It has become nearly impossible to raise children without exposure to the horrendous decadence that has taken hold of society around us. To provide proper *chinuch* in our current social climate requires tremendous *siyata d'Shmaya*. Just as someone who succeeds in business does so only because Hashem grants him success, so too, when parents succeed in raising good children, it is because Hashem has granted them that success.

But if we recognize that we can't take credit for our success in being *mechanech* children during such challenging times, we must also recognize that the converse is also true: in today's *chinuch* climate, parents are not necessarily to blame when a child strays.

29 A *chassid* visited the *Imrei Emes* of Gur and tearfully told him about his son who had gone off the derech. Aside from the searing pain of seeing his son abandon Torah, this father felt that his son's straying reflected on his own devotion to Torah, for, as the saying goes, "The apple doesn't fall far from the tree."

"That's only true," the *Imrei Emes* replied, "in ordinary wind conditions. But strong and stormy winds can blow the apples far, far from the tree."⁵

When we appraise the world in its current state – with winds blowing far stronger than they did in prewar Europe – we find that some of the very families that have lost a child to the

streets have also raised perfectly fine *bnei Torah* in the very same environment. And we also find families in which the parents lack proper parenting skills, yet all of their children grow up fine. Clearly, success in *chinuch* is often dependent on many external factors, and even parents who do everything perfectly may have been chosen for the *nisayon* of having to watch a child stray from the path of Torah.⁶

30 Although we cannot explain Hashem's ways with absolute certitude, we can suggest several reasons why *Hakadosh Baruch Hu* may give this *nisayon* to a specific family.

• He's Waiting for Our *Tefillos*

Chazal (*Yevamos* 64a) taught that *Hakadosh Baruch Hu* craves the *tefillos* of *tzaddikim*, and He gives them challenges so they will *daven* to Him. Certainly, parents with a child who is straying will draw closer to Hashem and beseech Him on behalf of their child. A struggling child may therefore be an end for itself – a way for *Hakadosh Baruch Hu* to draw the child's parents nearer to Him.

• Emulating His Ways

There is a *mitzvah* in the Torah to go in Hashem's ways, which *Chazal* determine to mean that we should emulate His *middos* – just as He is merciful, so should we be merciful, etc.⁷

24 R. Munk

את אביה היא מקללת – *She desecrates her father*. *Rashi* explains that she has shamed his honor, for they will say about him, "Accursed is the one who fathered her, accursed is the one who raised her." This comment is attributed to R' Meir (*Sanhedrin* 52a). R' Ashi concludes that it is appropriate to refer to a sinner as the son of a sinner even though his father is righteous. The father shares in the responsibility for his child's evil conduct.

R' Meir interprets the word *קללת*, *desecrates*, in the sense of invalidating his status, so that he loses the rights and honors associated with his rank. This interpretation is confirmed by some opinions mentioned in the *Shulchan Aruch*. However, the *Shulchan Aruch* concludes that it is now no longer the practice to disqualify a Kohen for reasons of his children's waywardness.

[22] WITH CORDS OF LOVE

25

A New Phenomenon?

In reality, children straying from the path of the Torah is *not* a new phenomenon.

Dating back to the very roots of Klal Yisrael, Avraham Avinu had a Yishmael, and Yitzchak Avinu had an Eisav. In *Chazal's* times, there were *Tzedukim* and *Baysusim* pulling *Yidden* away from Torah. In more recent generations, children were ensnared by *Haskalah*, atheism, and communism, among numerous other isms. Large numbers of Klal Yisrael's youth abandoned the ways of their fathers, falling prey to the *yetzer hara* of their particular generation. For all the press this problem gets today, before the war, children were abandoning *Yiddishkeit* at a much more terrifying rate. The *Mashgiach* relates that parents would often sit *shivah* for children who left for foreign countries, tossing their *tefillin* overboard even before the ship left port.

Although the circumstances and root causes may have changed, the overall phenomenon of children leaving the path of Torah is very much the same as it has been throughout the generations.

26

When the Apples Blow Far from the Tree

There is a common misconception that success in child-rearing is entirely up to the parents. If the children turn out right, it's because the parents succeeded; if they stray, it's because the parents have failed.

✚ If we try to apply this notion to any other endeavor in life, we realize instinctively how wrong it is. A person who believes that he is responsible for his success in business – suggesting that

כחי ועצם די עשה לי את החיל הזה – *My strength and the might of my*

hand have earned me all of this wealth – is not only wrong, but incredibly haughty.

27a

And if that was true during the times of the *Chafetz Chaim* and *Rav Shach*, how much more is it true today? Our children face challenges that were unfathomable in previous generations. Society around us has embraced immorality. What should

awaited them the next morning, as well, after they had sinned. In the words of the Navi, אף כי עשו להם עגל מסכה ויאמרו זה אלהינו אשר העלה ממצרים... ומנן לא מנעת מפייה ומים נתת להם לצמאם - Even when they made themselves a golden calf and said, "This is your god that brought you up from Egypt..." You did not withhold Your manna from their mouths and You gave them water for their thirst (Nechemiah 9:18-20).

Hashem wants us to develop this very same middah - the ability to patiently provide for others even when their behavior disappoints us. He watches to see if we are as tolerant and patient with children who stray as He is with us when we stray from Him.

When parents exhibit self-control, patience, and tolerance despite their child's actions and ungratefulness, and they invest the herculean efforts necessary to rebuild the relationship with him, it transforms them as well. Many parents who have dealt with this nisayon can attest that they have reached far greater levels of perfection, which is the most fundamental reason we were placed into this world.

One of Hashem's middos is savlanus; He is extremely patient and tolerant with us, granting us all that we need even though we don't always conduct ourselves in accordance with His Torah. On the morning that Klal Yisrael arose early to worship the eigel hazahav (golden calf), they found the manna waiting for them in the desert. Despite the fact that they were about to engage in a sin - the consequences of which we are still suffering from until today - Hashem still supplied them with the food they needed to sustain them through that day. And the manna

בן תורה נדרש לעמוד גם על דברים קטנים שאדם מן השורה אינו נדרש להם כל כך לכך, כיוון שכל פרט מהווה חיסרון בשלימותו וגורם חילול ובזיון לכתר תורה, כל שכן שייתבע על חיסרון גדול הציבור הדתי והחילוני מתייחס לבן תורה כאדם שאסור לו לעבור על איסורי תורה, ולו גם כאלה שאחרים נוהגים בהם קלות ראש לדוגמא: אם אדם עוקף את התור כאשר ישנה כיפה על ראשו, הרי זה בגדר חילול ה'. כיוון שתגובת הציבור תהיה על כלל הציבור הדתי אותו הוא מייצג ולא עליו כאדם פרטי, ואין פלא אם המשפט שיתנוסס לעברו יהיה "תראו את הדתיים האלו..." דוגמאות ישנן למכביר: ע"י דיבור זול, ע"י לבוש שאינו הולם וכד' אדם אחד עלול להכפיש את כל ציבור בני התורה. על כן ראו גדולי רבותינו חשיבות עליונה להקפיד יתירה בכל מעשיהם.

מין ז"ל עמד כדרכו בלא לנוע כלל, פתאום כנראה גם לו פקעה הסבלנות והיטה אף הוא ראשו לצד ההוא. אבל מיד נזדעזע, מיהר ויישר ראשו בפחד גדול, התאנח ואמר בוז הלשון: "בקלם הייתי מקבל מנה גדושה של תוכחה על הטיית הראש כזו שלא לצורך..." מכאן נבין עד כמה הבינו גדולי התורה את החשיבות שיש לייחס ל"קטנות", וכי אין זה מספיק להיות בבחינת "רק יודע תורה" כפי שאומרת הגמרא (יבמות קט:): כל האומר: אין לי אלא תורה, אפילו תורה אין לי.

ארבע מיתות נמסרו לבית דין, סקילה שריפה הרג וחנק. השריפה חמורה מן ההרג בסייף, והסייף חמור מן החנק. אשה בת ישראל נשואה שזינתה, דינה בחנק, ואילו בת כהן שזינתה - בשריפה, וכל כך למה? - משום ש"את אביה היא מחללת". וברשי" הביא מגמ' סנהדרין (נב) "חללה ובזתה את כבודו, שאומרים עליו ארור שזו ילד ארור שזו גדל".

כאן לימדתנו תורה מוסר השכל גדול, כי אינו רומה הדיוט העושה עבירה לאדם נכבד הנושא כתר על ראשו כי יעבור עבירה. אדם נשוא ומרום מעם, אשר נכשל בעבירה הרי הוא מחלל ומבזה את הכבוד המיוחד לו שהוא נושא על ראשו. בת כהן החוטאת, הרי היא מחללת את כבוד כתר הכהונה. בן תורה שאינו מתנהג כראוי לו, הרי הוא מחלל ומבזה את כבוד כתר התורה אשר הוא נושא על ראשו.

ולכן, חטאו גדול פי כמה מונים מאיש ההמון כי יחטא באותו חטא, אחריות גדולה נושא בירתורה על כתיפו, וחובת הזירות כפולה ומכופלת, כאשר פגם כל דהו - את התורה הוא מחלל, רח"ל, ולגודל מעלתו כן יכבד עוונו.

חילול התורה - חילול שם שמים הוא, ו"אין מקיפין בחילול ד'". חילול ד' טומן חלילה בחובו עונש שריפה. וכבר דרשו רבותינו במס' יומא (פז) היכי דמי חילול ד' - מי שקורא ושונה ומשמש ת"ח ואין משאו ומתנו באמונה ואין דיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, או לו לפלוני שלמד תורה, או לו לאביו שלמדו תורה, או לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו, ועליו הכתוב אומר: "באמור להם עם ד' אלה ומארצו יצאו".

כנהג שבעולם, בצבא המלך - חייל אשר חסר לו כפתור בכנף מעילו או שכותנתו אינה מגוהצת ועשויה כהלכה, יקבל על כך עונש מגבוה למען לא ישנה באולתו, אבל חייל אשר ברח מן השירות הצבאי, אותו לא יענישו אם ימצא מחוסר כפתור במעילו, כיון שרחוק הוא מכלל החיילים העומדים על משמרתם. כן הוא הדבר בצבא עובדי ד'. אדם מן הרחוב לא שייך לתובעו על מעשים קטנים שנעשו שלא כהוגן, הפרטים הקטנים אינם חשובים כלל חטא לגבי דידה. רחוק הוא משומרי משמרת ד'. קודם-כ"ל צריך להשיבו אל מקומו להעמידו בשורת השומרים. אבל תלמיד-ישיבה, בן תורה העומד לשרת לפני ד', עליו להשמר ולהזהר מכל דבר קטן שמא ייעשה שלא כהוגן וכראוי למידתו. שטח התביעה ממנו שונה לחלוטין מאשר התביעה מאיש ההמון.

לכניית-תורה ניתן לומר מוסר גם על פרטים קטנים, כאשר כל פרט מהוה חסרון בשלימותו וגורם חילול ובזיון לכתר תורה אשר על ראשו. על אחת כמה וכמה שניתן להעיר לו לכן תורה על חסרונות גדולים. עלמזומיות, היא החסרון הגדול ביותר. כמו שאומר הסבא מקלם זצ"ל, אם יאמר לך אדם על דבר שהשכל נוגד אותו שהוא "שר", דע ששכלו עקום והוא הגרוע מכל. כי בשכל עקום יעקם כל התורה כולה. אמרו עליו על הסבא זצ"ל שאמר שאצלו החטא הגדול היה אם אמרו

כתב רבנו יונה ב"שערי תשובה" (שער רביעי): "וגם לחולי הזה, אע"פ שאין לו מרפא על דרך שאר העוונות, יימצא לו מרפא אם יעזרהו השי"ת לקדש תורתו נגד בני אדם... וסר עוונו ברוב גודל כשרון המעשה, שהוא בהיפך מן המעשה אשר נואל ואשר חטא בו... כי יש לו רפאות תעלה אם יקדש את ה' תמיד. עוד תימצא לו כפרה בהגיונו תמיד בתורה ויגיעתו בה... והנה כוח התורה רפואה לכל מכה נחלה מאוד, על כן כתוב: 'מרפא לשון עין חיים' (משלי טו, ד)".

אין מדובר כאן בכפדה רגילה, שהרי הגמרא אמרה שלא יכופר העוון עד המיתה, אלא נמחל לו מפני שביטל את תוצאות מעשיו הראשונים ותחליפם במעשים המקדשים את שמו בעולם, ובכך תיקן את אשר עיוות וקיים את תכלית חייו בעולמו.

חילול התורה - חילול שם שמים הוא וכפי ששואלת הגמרא (יומא פז): היכי דמי חילול ה'? מי שקורא ומשמש ת"ח ואין משאו ומתנו באמונה ואין דיבורו בנחת עם הבריות. מה הבריות אומרות עליו? או לו לפלוני שלמד תורה, או לו לאביו שלמדו תורה, או לו לרבו שלמדו תורה. פלוני שלמד תורה ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכו, ועליו הכתוב אומר: "באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו" (יחזקאל לו, כ).

41 Ascending the Path 114

If we are so very sure, why wasn't Rabban Yohanan ben Zakkai? On his deathbed, when there is only truth, he openly said, "I do not know." Why?

At every step throughout our lives we face another turning point, another parting of ways. Because of the manipulations of the yetzer hara, the distinctions between the two choices are blurred almost beyond recognition. He presents the difference between the right decision and the wrong one as just a minute, truly insignificant discrepancy. One option might possibly be infinitesimally better, he tells us, but the other option is not all that bad either, so that it really does not matter much either way. But this is not the voice of truth; it is the voice of the yetzer hara, loud and clear. Picture two parallel lines. They run together side by side from start to finish, ultimately arriving at the same destination. Introduce a deviation of just one millimeter, though, and they begin to go their separate ways, until one finishes up at the North Pole, and the other at the South Pole. What began as a difference of just one tiny millimeter becomes two divergent paths growing ever more distant.

This is why Rabban Yohanan ben Zakkai said, "I do not know." He, like any other human being, had been faced with a lifetime of tests, and each one meant a decision. At the crucial moment, there had

been only a hair's breadth between the two paths. It was only now, at the end of his life on earth, that he would discover where his decisions had led him.

We must make such decisions in our own lives as well, and the yetzer hara always sees to it that he is actively involved in the process. He knows halachah and mussar and even some Kabbalah, and is eager for us to have his input. He explains why his suggestions are entirely acceptable and definitely worth hearing, especially since doing things his way frequently earns a comfortable payoff. He is most convincing, and very often, we listen. As a result, we may one day discover that we have followed the wrong path altogether, God forbid.

42 Watchfulness Chapter Four

Din V'Heshbon

The Vilna Gaon's explanation of the term din u'heshbon, literally "judgment and accounting," offers an additional insight into the exacting nature of Divine judgment. The Gaon and his disciples once walked past a noisy roadside tavern, where a boisterous crowd was engaged in drinking and dancing. The door swung open and they were distressed to see a drunken Jew dancing happily with a group of non-Jews. As they walked away, the Gaon told his students, "That Jew will have to give a din u'heshbon as to why he was not engaged in the study of Kabbalah right now."

אכתוב לך בני יקירי מה גדול קידוש שם שמים.

מצינו בפרשת אמור "ובת איש כהן וגו' את אביה היא מחללת באש תשרף", ולדעת רבנן (סנהדרין נ, א) נשואה בת כהן תצא מחנק לשריפה, ב' מדריגות במיתה חמור מנשואה בת ישראל, ולמה? מקרא מפורש הוא: "את אביה היא מחללת באש תשרף".

א"כ המחלל שם אביו שבשמים, מי יודע כמה מדריגות חמורות בגיהנום מביא עליו המחלל הזה!

והנה ידוע כי מרובה מידה טובה, לכל הפחות חמש-מאות פעמים יותר טוב (עי' ילקוט שמעוני תהלים רמז תרסה וברש"י מכות כג, א), מעתה נבין כמה גדול זכות קידוש השם!

הסכא ה, שמש

39 אהל ספר ויקרא משה תקצה "דין וחשבון"

"ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף" (כא-טו) [א] איתא ב'ילקוט שמעוני' (כא-רמז תרלא), 'ובת איש כהן כי תחל לזנות וגו' והכהן הגדול מאחיו', וכי מה ענין זה לזה אלא אף הוא נשרף. משל למה הדבר דומה לקטרון שהשלים שניו ולא שמש פולימרכוס שלו אלא ברח והלך לו, שלח המלך והביאו והיבבו לקטוע את ראשו. עד שלא יצא ליהרג אמר המלך מלאו לו מדה של דינרי זהב והציגוהו לפניו, אמרו לו אילו עשית כדרך שעשו חביריך היית נוטל מדה של דינרי זהב ונפשך שלך, 'עכשיו אבדת את נפשך ואבדת את ממונך... כך בת כהן שזינתה יוצא כהן גדול לפניו ואומר לה אלו עשית כדרך שעשו אמותיך זכית שיצא ממך כהן גדול כיוצא בו, ועכשיו אבדת את עצמך ואבדת את כבודך, לכך נאמר 'ובת איש כהן והכהן הגדול מאחיו', ע"כ.

* כוונת המדרש, שכשבת כהן נשרפת, אומרים לה שריפה זו אינה רק שריפה שלה, אלא כלול בזה שריפת ה'כהן גדול' שיכול היה לצאת ממנה, אילו היתה נהגת כראוי, וע"י מעשיה שהביאו אותה למיתה, גם נגרם שריפתו של הכה"ג שהי' יכול לצאת ממנה. והוא נורא!

[ב] ואיתא במס' ברכות (כח ע"ב), תנו רבנן, כשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו, כיון שראה אותם התחיל לבכות. אמרו לו תלמידיו, נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החוק, מפני מה אתה בוכה. אמר להם, אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי שהיום כאן ומחר בקבר, שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם, ואם ממתני אין מיתתו מיתת עולם, ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון, אף על פי כן הייתי בוכה, ועכשיו שמוליכים אותי לפני קלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים, שאם כועס עלי כעסו כעס עולם, ואם אוסרני איסורו איסור עולם, ואם ממתני מיתתו מיתת עולם, ואני יכול לפייסו בדברים ולא לשחדו בממון, ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם ואיני יודע באיזו מוליכים אותי וכו', ע"כ.

ודקדק מרן הג' רבי איצ'לה מפטרבורג זצ"ל להק', מה בא להוסיף רבי יוחנן בן זכאי "ולא עוד אלא וגו'" הלא כבר אמר בראשית דבריו שכעסו הוא כעס עולם ואיסורו הוא איסור עולם וכו', ומה איפא הצורך בהוספה זו.

*40 וביאר ר' איצ'לה, שדרך העולם הוא שהעושה מעשה טוב מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל שכר, וזה פשוט. אבל גם פשוט וברור, שעל אי עשיית טוב, לא מענישים.

כך הוא מידת והנהגת בשר ודם.

ועל זה הי' בוכה ר' יוחנן בן זכאי, שהתורה מחייבת גם על מה שנמנע מלעשות מעשה טוב. וזה הביאור בהוספת רבי יוחנן בן זכאי כשאמר "שני דרכים לפני", שיש שני דרכי חשבונות שבהם דנים את האדם, הא' על עצם הפעולה אם טובה היא אם רעה, והב' שדנים את האדם על כל מה שיכל להשיג ולעשות ולא עשה.

The students did not understand. "Kabbalah?" they asked, "What does a lowlife like that have to do with the hidden secrets of the Torah? Certainly he'll have to give a *din v'hashbon*, but it will be for gross transgressions like drinking non-Jewish wine, dancing with non-Jews, skipping prayers, and not putting on *tefillin*. Who's even thinking about Kabbalah?"

The Gaon explained that this is the meaning of the term *din v'hashbon*, the judgment and accounting we will have to give of our every action. First there is simple *din*: was the action right or was it wrong? If it was wrong, Hashem then makes a *hashbon*, an accounting of what we could have been

doing instead at the time we committed the sin. In this instance, rather than sinning in a bar, the drunkard could have been sleeping quietly in his own bed at home, a much more beneficial activity. Or he could have been in the synagogue for prayers, which would have been even better. In fact, he could have been participating in a *Daf Yomi* class, or studying a Talmudic topic in depth. Perhaps he could have been teaching a Torah class himself. Had he really used his time properly, by now he could have reached an extremely advanced level of Torah study, and been learning day and night.

~ He could even have been learning Kabbalah. Instead, he was drinking in a bar.

* *Din* is judgment for the deed itself. *Heshbon* is an accounting of the wasted potential involved. Each of us, in our own way, could have reached the level of our Forefathers Avraham, Yitzhak and Yaakov. On the Divine scale, wasted opportunity weighs very heavily.

ג] וידועים דברי ארוננו הגר"א ז"ל, שביאר את ענין ה"דין" וה"חשבון". שהק' על סדר זה שהוקדם דין לחשבון, שלכאורה חשבון הוא קודם לדין, ולאחר שעושים את החשבון של זכויותיו ועוונותיו של אדם, ניתן לדעת מה דינו. ועל כן ביאר הגר"א ז"ל, ש"דין" הוא שדנין אותו על עבירה שעבר. "וחשבון" הוא על כי באותה שעה שעשה העבירה היה יכול לעשות מצוה. ובחשבון "חשבון" נכלל מה שמן השמים מחשבים העתים והרגעים שאולו לריק, ומענישין אותו על זה, מלבד שעונשין אותו על העבירה שעשה.

4 ואמנם יש להקשות, דלכאורה גם זה מונח ב"דין" עצמו, שהרי אם אינו לומד נענש על שביטל מת"ת, ופשיטא שמה שעסק בעבירה אינו פוטר מלימוד תורה, וא"כ פשוט שמצד הדין עצמו נענש על מה שביטל מת"ת, ומהו ענין ה"חשבון". דהיינו, שמכיון שביטל תורה א"כ גם אם לא היה עושה עבירה באותה שעה הי' נידון על כך, וא"כ מדוע צריך לומר שכשעשה עוד עבירה יחד עם הביטול תורה, צריך לבוא רק מכוח ה"חשבון".

44 ד] ונראה לומר, דהנה אצל העושה עבירה נגד ה', עדיין יש לו תיקון על ידי תשובה, אמנם יש בחינה נוספת ב"חטא".

הנה לשון הכ' בספר שופטים - "מכל העם הזה שבע מאות איש בחור אטר יד ימינו כל זה קלע באבן אל השערה ולא יחטא" (כ-טו). לא להחטיא היינו שלא להחטיא את המטרה, אלא לקלוע את האבן להיכן שצריך. אדם שחוטא, מלבד עצם העבירה, הרי שהוא גם החטיא את המטרה שלשמה הוא נשלח כאן בעוה"ז. וכ"ה בספר מלכים - "והיה כשכב אדני המלך עם אבותיו והייתי אני ובני שלמה חטאים" (מלכים א, א-כא), פירוש התיבה "חטאים" - נעדרו שלימות.

4 ולכן מי שעושה חטא, הרי שמלבד העבירה שעשה, הרי שחסר מהשלמת ייעודו ותכליתו כאן בעוה"ז, וחסרון זה נשאר לנצח, ולא תועיל לזה התשובה, וכדאיתא בחז"ל "מעות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות" (קהלת א-טו), רבי שמעון בן מנסיא

אומר איזהו מעוות שאינו יכול לתקן וכן זה ת"ח הפורש מן התורה (הגיגה ט ע"א). ובמק"א אמרו זה שאינו קורא את שמע, והיינו שמי שחסר לו בתורה מה שלא למד, וכן מי שחסר לו קר"ש ושאר מצוות, הלא ודאי שאין בידו להשלימם, וגם אם יעשה תשובה על ביטול העשה, אך למעשה אין בידו מצוות אלו.

45 והנה כתב השערי תשובה (ש"ב אות ט) וז"ל, הנה אנשים צדיקים וישרים לבבותם, שאגה להם כלביא תמיד במחשבותם, וינהמו על חטאיהם כנהמת ים, ועל אשר קצור קצרה ידם מעבודת ה', כי על זה יפשע גבר והרבה אשמה כמו על העבירות החמורות, עכ"ל.

אצל צדיקים וישרים הדבר הכי חמור הוא דבר זה לאבד מדריגות רוחניות לנצח, ועל אבדון כזה הלא הם ינהמו כנהמת ים - ושאגה להם כלביא תמיד במחשבותם, שזה כואב להם יותר מהכל. עובדי ה' מרגישים ומבינים את ההעדר הגדול שבא להם בעקבות מה שיכלו - "צו אויף צו טון" (להשיג).

* ובספר מסילת ישרים²⁷ כתב וז"ל, כי רק השלימות הוא הדבר הראוי שיחמד מהם ולא זולת זה. ושאינו רע גדול מחסרון השלימות וכו'. ולא ינוחו ולא יסקטו מדאגה פן יחסר מהם מה שגייע אותם אל השלימות וכו', והנה סוף זאת המדרגה היא הנקראת יראת חטא וכו', עכ"ל. הנה שלימי הדעת, בידעם ענין השלימות מה היא, ושכאם חסר השלימות אין זה חסרון בגדלות מעלתו, חסרון במה שחסר לו, אלא כי החסרון הוא בכל כולו, יודעים הם איפוא שאין רע גדול ממנו - מחסרון השלימות!

4 ולכן נראה שזה גם הביאור בדברי הגר"א הנ"ל, שלעתיד לבוא צריך ליתן דין וחשבון, אשר "דין" הוא כנ"ל, ו"חשבון" הוא שיענישו אותו על העדר השגת "מדריגות" שהיה בכוחו להשיג אילו לא ביטל זמנו בדברים שאינם שייכים לרוחניות, שענין זה הוא בחינת "מעות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות" (קהלת א-טו).

46 ה] ומרן הרב שך זצ"ל אמר, שמונח בפרשה זו ענין נוסף, כי בודאי יהיה עונש על העבירה וגם על ביטול המצוה, אלא שיש כאן טענה נוספת, האדם עושה מעשה ומרמה את עצמו שיוכל לפעול במעשיו כפי שרוצה, כעין אחי יוסף ששמעו את חלומותיו של יוסף, וסברו שרצונו לשלוט עליהם ושישתחו לו, וזה גרם שהגיעו לידי מכירתו כדי למנוע את קיום הדבר. ואדרבה, הם עצמם גרמו שישלוט עליהם, שהביאורו

למצב שהוא המושל, וכולם צריכים לבוא אליו לקנות אוכל ולהשתחוות לו, באופן שהם לא הרויחו כלום. וזה הוא דין וחשבון, הדין יהיה עונש על החטא, ועוד יעשו חשבון להראות ליימה את עצמו וחשב שירויח לזה ולא תועיל לו. ומפרט זה אנו יכולים לדון על כל פעולה, וכל אחד יכול לעשות חשבון נפשו, עכ"ד.

48 לשון אמור חסידים רעא

קדשת לוי

התלהבות דקדשה שורפת את כל הקלפות

ובת כהן פי תחל לזנות, את אביה היא מחללת באש תשרף (ח"ג ז). פי תחל לזנות, את אביה היא מחללת - שעושה פגם למעלה, ונותן כח לחיצונים. הקפואה היא, באש תשרף את החיצונים, על ידי שמתלהב להבורא ברון הוא וברוך שמו.

והתלהבות ההוא בא על ידי החטא, מחמת שחטא והיה במחשבות חשכות.

זוה פרוש ובת כהן וכו' - כלומר "הנשמה", כדאיתא בזהו (ח"ג ז). פי תחל לזנות, את אביה היא מחללת - שעושה פגם למעלה, ונותן כח לחיצונים. הקפואה היא, באש תשרף את פרוש על ידי התלהבות שמתלהב אחר כך לעבודת הבורא ברון הוא בשביל החטא שחטא, תשרף כל הקלפות, אמן.

49 L. M. J. A. K. She shall be consumed by the fire. A symbolic interpretation of this punishment is offered by Kedushas Levi. When a man sins, he gives power to the forces of evil. The only means of preventing these forces from bringing about disaster is on the one hand to burn away his passion for evil and on the other hand to worship with the pure flame of service to God in love and enthusiasm. (See the commentary to Deuteronomy 13:17.)